

คำพิพากษาฎีกาที่น่าสนใจ:
การกระทำความผิดด้วยกันแต่ความรับผิดชอบไม่เหมือนกัน

นิตินันท์ บุรณะเจริญรักษ์

คำพิพากษาฎีกาที่น่าสนใจ:
การกระทำความผิดด้วยกันแต่ความรับผิดชอบไม่เหมือนกัน

นิตินันท์ บุรณะเจริญรักษ์*
Nitinant Bruranajroenrak

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 325/2562

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 80, 83, 86, 91, 297, 288, 371

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192, 215, 225

“ข้อเท็จจริง: ตามวันเวลาและสถานที่เกิดเหตุ ชาวบ้านในหมู่บ้านร่วมกันเดินขบวนแห่โดยผู้เสียหายร่วมอยู่ในขบวนแห่ด้วย ขณะที่ผู้เสียหายกับชาวบ้านร่วมขบวนแห่ เมื่อมาถึงที่เกิดเหตุพบจำเลยทั้งสี่กับพวกอีก 2 คน ตักรออยู่บริเวณดังกล่าว จำเลยที่ 2 วิ่งเข้ามาต่อยผู้เสียหาย โดยในมือจำเลยที่ 2 ถืออาวุธมีดดาบ ความยาวรวมด้ามประมาณ 1 ช่วงแขน แกว่งมีให้บุคคลอื่นเข้ามาช่วยผู้เสียหาย ส่วนจำเลยที่ 1 วิ่งกลับไปที่รถจักรยานยนต์ของจำเลยที่ 1 นำเหล็กชุดซาฟต์ความยาวประมาณ 10 นิ้ว ที่วางอยู่บนตะแกรงหน้ารถมาแทงบริเวณใต้ราวนมด้านขวาของผู้เสียหาย 1 ครั้ง แผลทะลุเข้าถึงปอด ตับ และลำไส้เล็ก ได้รับบาดเจ็บ จากนั้นจำเลยที่ 3 และที่ 4 เข้ามาชกต่อยผู้เสียหาย ต่อมาเมื่อมีบุคคลเข้าห้ามปราม จำเลยทั้งสี่กับพวกขับรถจักรยานยนต์หลบหนีไปและมีบุคคลนำผู้เสียหายส่งให้แพทย์รักษาบาดแผลได้ทันทั่วทั้งที่ หลังเกิดเหตุจำเลยที่ 3 และที่ 4 ชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย

คำฟ้องของพนักงานอัยการ: เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2559 เวลากลางวัน จำเลยทั้งสี่กับพวก ร่วมกันพาอาวุธมีดปลายแหลม ขนาดยาวประมาณ 9 นิ้ว 1 เล่มไปบริเวณถนนภายในหมู่บ้านศิลาทอง หมู่ที่ 6 ซึ่งเป็นในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะโดยไม่มีเหตุสมควร และจำเลยทั้งสี่กับพวกโดยมีเจตนาฆ่าผู้เสียหาย ร่วมกันชกต่อยและใช้อาวุธมีดดังกล่าวแทงผู้เสียหายบริเวณหน้าอกใต้ราวนม

*อัยการจังหวัดผู้ช่วยสำนักงานอัยการคดีศาลแขวงพิษณุโลก, น.บ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, น.บ.ท. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, น.ม. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. E-mail: nitinantattorney@hotmail.com.

Assistant Provincial Public Prosecutor, Office of Phitsanulok Summary Litigation, LL.B. at Ramkhamhaeng University, Barrister at Law at Thai Bar Under the Royal Patronage, LL.M. at Ramkhamhaeng University.

ซึ่งเป็นอวัยวะสำคัญอย่างแรง 1 ครั้ง จำเลยทั้งสี่กับพวกกระทำความผิดไปตลอดแล้วแต่การกระทำไม่บรรลุผล เนื่องจากมีบุคคลเข้าห้ามปรามและนำผู้เสียหายส่งให้แพทย์รักษาบาดแผลได้ทันทั่วทั้งที่ผู้เสียหายจึงยังไม่ถึงแก่ความตาย แต่เป็นเหตุได้รับอันตรายสาหัส บาดแผลที่หน้าอกทะลุถึงปอด ตับและลำไส้เล็ก ต้องเจ็บป่วยด้วยอาการทุกขเวทนาและประกอบกรณีก็ไม่ได้เกินกว่ายี่สิบวัน ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 80, 83, 91, 288, 371 กับขอให้ปรับโทษจำเลยที่ 2 ต่อจากโทษในคดีอาญาหมายเลขแดงที่ 38/2560 ของศาลชั้นต้น

คำให้การจำเลยทั้งสี่: จำเลยที่ 1 ให้การรับสารภาพ ส่วนจำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 ให้การปฏิเสธ

คำพิพากษาศาลชั้นต้น: จำเลยทั้งสี่มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ประกอบมาตรา 80, 371 ประกอบมาตรา 83 การกระทำของจำเลยทั้งสี่เป็นความผิดหลายกรรมต่างกัน ให้ลงโทษทุกกรรมเป็นกระทงความผิดไป ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 ฐานร่วมกันพยายามฆ่าผู้อื่นจำคุกคนละ 10 ปี ฐานร่วมกันพาอาวุธไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะ โดยไม่มีเหตุสมควร ปรับคนละ 1,000 บาท รวมจำคุกคนละ 10 ปี และปรับคนละ 1,000 บาท จำเลยที่ 1 ให้การรับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา มีเหตุบรรเทาโทษ ลดโทษให้กึ่งหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 คงจำคุกจำเลยที่ 1 มีกำหนด 5 ปี และปรับ 500 บาท ไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29, 30 ปรับโทษจำคุกจำเลยที่ 2 ต่อจากโทษในคดีอาญาหมายเลขแดงที่ 38/2560 ของศาลชั้นต้น

อุทธรณ์: จำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 อุทธรณ์

คำพิพากษาศาลอุทธรณ์: ศาลอุทธรณ์ภาค 3 พิพากษาแก้เป็นว่า จำเลยที่ 2 มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ประกอบมาตรา 80, 86 จำคุก 6 ปี 8 เดือน จำเลยที่ 3 และที่ 4 มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391 ให้ลงโทษจำคุกคนละ 1 เดือน และปรับคนละ 5,000 บาท เมื่อรวมกับโทษในความผิดร่วมกันพาอาวุธไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะ โดยไม่มีเหตุสมควร ตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นแล้ว เป็นจำคุกจำเลยที่ 2 มีกำหนด 6 ปี 8 เดือน และปรับ 1,000 บาท จำคุกจำเลยที่ 3 และที่ 4 คนละ 1 เดือน และปรับคนละ 6,000 บาท จำเลยที่ 3 และที่ 4 ชดใช้ค่าเสียหายและผู้เสียหายแถลงไม่ติดใจเอาความ ทั้งไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 3 และที่ 4 เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้ มีกำหนดคนละ 1 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ให้ยกฟ้องโจทก์สำหรับจำเลยที่ 3 และที่ 4 ในความผิดฐานร่วมกันพยายามฆ่าผู้อื่นนอกจากที่แก้ไขเป็นไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น

ฎีกา: โจทก์และจำเลยที่ 2 ฎีกา

อนึ่งระหว่างพิจารณาของศาลฎีกา มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ.2560 มาตรา 4 ให้ยกเลิกอัตราโทษในมาตรา 297 และให้ใช้อัตราโทษใหม่แทน

แต่กฎหมายที่แก้ไขใหม่ไม่เป็นคุณแก่จำเลยที่ 3 และที่ 4 จึงให้ใช้กฎหมายที่ใช้ขณะกระทำความผิด บังคับคดีแก่จำเลยที่ 3 และที่ 4 ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 3

คำพิพากษาศาลฎีกา: ศาลฎีกาพิพากษาแก้เป็นว่า จำเลยที่ 3 และที่ 4 มีความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 297 (เดิม) ประกอบมาตรา 83 ลงโทษจำคุกคนละ 1 ปี เมื่อรวมกับ โทษในความผิดฐานร่วมกันพาอาวุธไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะโดยไม่มีเหตุสมควรตาม คำพิพากษาของศาลชั้นต้นแล้ว เป็นจำคุกจำเลยที่ 3 และที่ 4 คนละ 1 ปี และปรับคนละ 1,000 บาท จำเลย ที่ 3 และที่ 4 ชดใช้ค่าเสียหายจนผู้เสียหายไม่ติดใจเอาความ ทั้งไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 3 และที่ 4 เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้มีกำหนดคนละ 1 ปี นับแต่วันอ่าน คำพิพากษา ศาลฎีกาให้จำเลยที่ 3 และที่ 4 พัง แต่ให้คุ้มครองประพฤติดำเลยที่ 3 และที่ 4 ตลอดระยะเวลาที่รอ การลงโทษ โดยให้จำเลยที่ 3 และที่ 4 ไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติทุก 3 เดือนต่อครั้ง ตามเงื่อนไขและกำหนดระยะเวลาที่พนักงานคุมประพฤติเห็นสมควร ให้จำเลยที่ 3 และที่ 4 ทำงาน บริการสังคมตามที่พนักงานคุมประพฤติเห็นสมควรคนละ 12 ชั่วโมง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29, 30 นอกจากที่แก้ให้เป็น ไปตามคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ภาค 3

เหตุผลในคำพิพากษาศาลฎีกา: ขณะเกิดเหตุ จำเลยทั้งสี่กับพวกอีก 2 คน ดักรออยู่ผู้เสียหาย บริเวณที่เกิดเหตุ จำเลยที่ 2 วิ่งเข้ามาต่อผู้เสียหาย โดยในมือจำเลยที่ 2 ถืออาวุธมีดดาบ ความยาว รวมด้ามประมาณ 1 ช่วงแขน แกว่งมีให้บุคคลอื่นเข้ามาช่วยผู้เสียหาย ส่วนจำเลยที่ 1 วิ่งกลับไป ที่รถจักรยานยนต์ของจำเลยที่ 1 นำเหล็กชุดซาฟท์ความยาวประมาณ 10 นิ้ว ที่วางอยู่บนตะแกรง หน้ารถมาแทงบริเวณใต้ราวนมด้านขวาของผู้เสียหาย 1 ครั้ง แผลทะลุเข้าถึงปอด ดับ และลำไส้เล็ก ได้รับบาดเจ็บนั้น ศาลฎีกาเห็นว่า ในขณะที่จำเลยที่ 1 วิ่งไปเอาเหล็กชุดซาฟท์ที่ตะแกรงหน้า รถจักรยานยนต์ของจำเลยที่ 1 มาแทงผู้เสียหาย จำเลยที่ 2 ก็ใช้อาวุธมีดแกว่งมีให้บุคคลอื่นเข้า ช่วยเหลือผู้เสียหาย ซึ่งเมื่อพิจารณาพฤติการณ์ของจำเลยที่ 2 ดังกล่าวแล้ว ยังไม่อาจรับฟังได้อย่าง ชัดแจ้งว่า จำเลยที่ 2 ร่วมกระทำความผิดกับจำเลยที่ 1 เนื่องจากจำเลยที่ 1 ตัดสินใจวิ่งกลับไปเอา เหล็กชุดซาฟท์มาแทงผู้เสียหายในฉับพลันทันที อันเกิดจากการตัดสินใจของจำเลยที่ 1 โดยลำพัง ขณะที่จำเลยที่ 2 ก็มีได้ใช้มีดพกมาฟันผู้เสียหายอันจะเป็นการแสดงให้เห็นว่ามิเจตนาร่วมกับจำเลย ที่ 1 ในลักษณะเข้ารวมทำร้ายผู้เสียหาย ฉะนั้นการที่จำเลยที่ 2 เพียงแต่ใช้อาวุธมีดแกว่งมีให้บุคคลอื่น เข้าช่วยเหลือผู้เสียหายโดยไม่ได้เข้าร่วมทำร้ายผู้เสียหายเอง ถือไม่ได้ว่ามีเจตนาเป็นตัวการร่วมกับ จำเลยที่ 1 ในการกระทำความผิดฐานพยายามฆ่าผู้เสียหาย แต่มีลักษณะเป็นการช่วยเหลือหรือให้ ความสะดวกแก่จำเลยที่ 1 ขณะกระทำความผิด การกระทำของจำเลยที่ 2 จึงเป็นผู้สนับสนุนในการ กระทำความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ประกอบมาตรา 80, 86

ส่วนจำเลยที่ 3 และที่ 4 แม้จะทราบว่าจำเลยที่ 1 และที่ 2 พาอาวุธมืดไปยังที่เกิดเหตุด้วย แต่ขณะที่จำเลยทั้งสองผู้เสียหายนั้น จำเลยที่ 1 ไม่ได้หยิบเหล็กชุดซาฟต์ติดตัวไปตั้งแต่ครั้งแรก แต่จำเลยที่ 1 ตัดสินใจวิ่งกลับไปที่รถจักรยานยนต์ของจำเลยที่ 1 แล้วนำเหล็กชุดซาฟต์ที่วางอยู่บนตะแกรงหน้ารถมาแทงผู้เสียหายเป็นการกระทำของจำเลยที่ 1 ตามลำพังที่ได้วินิจฉัยมาแล้วข้างต้น ทั้งไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 3 และที่ 4 กระทำการอย่างใดอันจะมีพฤติการณ์เป็นการแสดงให้เห็นว่ามีเจตนาร่วมกระทำความผิดหรือช่วยเหลือจำเลยที่ 1 ลำพังข้อเท็จจริงที่รับฟังได้เพียงว่าจำเลยที่ 3 และที่ 4 ร่วมรู้เห็นว่าจำเลยที่ 1 และที่ 2 นำอาวุธมืดติดตัวมายังที่เกิดเหตุด้วย ยังไม่เพียงพอที่จะฟังลงโทษจำเลยที่ 3 และที่ 4 ในความผิดฐานร่วมกับจำเลยที่ 1 พยายามฆ่าผู้เสียหาย ดังนั้นพยานหลักฐานที่โจทก์นำเสนอ ยังมีข้อสงสัยตามสมควรว่าจำเลยที่ 3 และที่ 4 ร่วมกับจำเลยที่ 1 มีเจตนาฆ่าผู้เสียหายมาตั้งแต่ต้นหรือไม่ จึงให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลยที่ 3 และที่ 4 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสอง แต่อย่างไรก็ตามแม้จำเลยที่ 3 และที่ 4 จะมีได้ร่วมกระทำกับจำเลยที่ 1 ในความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น แต่จากข้อเท็จจริงที่จำเลยที่ 3 และที่ 4 เข้าไปร่วมชกต่อยผู้เสียหาย ฟังได้ว่าจำเลยที่ 3 และที่ 4 มีเจตนาร่วมกับจำเลยที่ 1 ในการทำร้ายผู้เสียหาย เมื่อผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บสาหัส แม้จะมีได้เกิดจากที่จำเลยที่ 3 และที่ 4 ชกต่อยแต่ก็เป็นผลโดยตรงอันเกิดจากการกระทำของจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 3 และที่ 4 ก็ต้องรับในผลแห่งการกระทำดังกล่าว จำเลยที่ 3 และที่ 4 จึงมีความผิดฐานร่วมกันทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 297 ฟ้องโจทก์ขอให้ลงโทษจำเลยที่ 3 และที่ 4 ในความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ประกอบมาตรา 80 แต่ความผิดดังกล่าวรวมความผิดฐานทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 297 อยู่ด้วย ศาลฎีกามีอำนาจพิพากษาลงโทษจำเลยที่ 3 และที่ 4 ตามที่พิจารณาได้ความได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192 วรรคท้าย ประกอบมาตรา 215, 225

สำหรับความผิดฐานพาอาวุธไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะโดยไม่มีเหตุอันสมควร ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 371 ศาลชั้นต้นพิพากษาปรับจำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 คนละ 1,000 บาท จึงต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ การที่ศาลอุทธรณ์ภาค 3 รับวินิจฉัยความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 371 และพิพากษาลงโทษจำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 จึงไม่ชอบ และไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่จำเลยที่ 2 ที่จะฎีกา กับทั้งไม่ใช่กรณีที่จะอนุญาตให้ฎีกาได้ การที่ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นที่พิจารณาอนุญาตให้ฎีกาและรับฎีกาใน

ความผิดฐานนี้จึงไม่ชอบ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 371 จึงยุติไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น”¹

หมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกา

พนักงานอัยการฟ้องจำเลยทั้งสี่กับพวกในข้อหาร่วมกันพาอาวุธมีดปลายแหลมไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะโดยไม่มีเหตุสมควร และข้อหาร่วมกันพยายามฆ่าผู้อื่นศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ข้อหาร่วมกันพาอาวุธมีดปลายแหลมไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะโดยไม่มีเหตุสมควรยุติไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น จึงทำให้จำเลยทั้งสี่มีความผิดฐานร่วมกันพาอาวุธมีดปลายแหลมไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะโดยไม่มีเหตุสมควร ส่วนในข้อหาร่วมกันพยายามฆ่าผู้อื่นศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้สนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่นโดยยินยอมตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ส่วนจำเลยที่ 3 และที่ 4 มีความผิดฐานร่วมกันทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส ดังนั้นในบทความนี้จะพิจารณาเรื่องความรับผิดโดยมีผู้กระทำความผิดหลายคนเฉพาะข้อหาร่วมกันพยายามฆ่าผู้อื่นเท่านั้น

หลักในเรื่องความรับผิดโดยมีผู้กระทำความผิดหลายคนในคำพิพากษาศาลฎีกานี้ คือ ตัวการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83² และผู้สนับสนุนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86³ โดยการเป็นตัวการนั้น ท่านศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายว่า “การจะเป็นตัวการร่วมกันกระทำความผิดนั้นจะต้องเข้าองค์ประกอบ 3 ข้อ คือ 1. ต้องมีบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป 2. ต้องได้ร่วมกระทำความผิดด้วยกัน และ 3. ต้องได้มีเจตนาที่จะร่วมกันกระทำความผิดนั้นด้วย”⁴ ซึ่งคำว่า ร่วมกระทำ นั้น ท่านศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ อธิบายว่า “การร่วมกันมิได้หลายกรณี เช่น หมายถึง การร่วมกันทำในส่วนของการกระทำทั้งหมดที่รวมกันเป็นความผิด การแบ่งหน้าที่กันทำ การอยู่ร่วมหรือใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุในลักษณะที่พร้อมจะช่วยเหลือ

¹เนติบัณฑิตยสภา, คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2562 ตอนที่ 1, บรรณาธิการโดยนายสมชัย ธิมาอุตมากร และผู้ช่วยบรรณาธิการโดย นายประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์ (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมาย-แห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2562), หน้า 18-28.

²ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 ในกรณีความผิดใดเกิดขึ้นโดยการกระทำของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ผู้ที่ได้ร่วมกระทำความผิดด้วยกันนั้นเป็นตัวการ ต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น.

³ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86 ผู้ใดกระทำด้วยประการใดๆ อันเป็นการช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่นกระทำความผิดก่อนหรือขณะกระทำความผิด แม้ผู้กระทำความผิดจะมีรู้ถึงการช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกนั้นก็ตาม ผู้นั้นเป็นผู้สนับสนุนการกระทำความผิด ต้องระวางโทษสองในสามส่วนของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดที่สนับสนุนนั้น.

⁴หยุด แสงอุทัย, ประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1, บรรณาธิการโดยทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, พิมพ์ครั้งที่ 18 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 96.

กันได้ทันที หรือการอยู่ในที่เกิดเหตุและก่อให้เกิดผู้อื่นกระทำความผิด”⁵ ส่วนเจตนาร่วมกัน ท่านศาสตราจารย์พิเศษเข็มชัย ชุติวงศ์ อธิบายว่า “เจตนาร่วมกัน คือ ทุกคนที่ร่วมกันกระทำต้องรู้ถึงการกระทำของกันและกัน และถือเอาการกระทำของแต่ละคนเป็นการกระทำของตัวเอง โดยมุ่งหมายให้ความผิดนั้นสำเร็จลงด้วยตนเอง...กรณีที่มีการกระทำโดยเหตุเกิดขึ้นปัจจุบันพื้นที่อาจแสดงว่าไม่ได้เจตนาร่วมกัน”⁶

ส่วนผู้สนับสนุนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86 นั้นท่านศาสตราจารย์ ดร. ทวีเกียรติ มินะกะนิษฐ อธิบายว่า “การช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่นกระทำความผิดจะเป็นวิธีใดก็ได้ แต่ต้องก่อนกระทำความผิด และผู้กระทำความผิดจะรู้หรือมิได้รู้ถึงการช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกนั้นก็ตาม การสนับสนุนต้องมีเจตนาที่จะช่วย หรือให้ความสะดวกแก่ผู้กระทำความผิดนั้นด้วย ถ้าช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกหลังจากการกระทำความผิด ไม่เป็นผู้สนับสนุน”⁷ นอกจากนี้ท่านศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายถึงความแตกต่างระหว่างตัวการและผู้สนับสนุนว่า “ถ้าการกระทำนั้นในตัวของมันเองเป็นการร่วมกันกระทำความผิดจนถึงขั้นลงมือกระทำความผิดนั้นๆ แล้ว... ก็ต้องถือว่าบุคคลนั้นไม่ใช่ผู้สนับสนุนแต่เป็นตัวการ... หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือถ้าการกระทำเข้าลักษณะเป็นการร่วมกระทำความผิดจนถึงขั้นลงมือกระทำความผิดนั้นเองแล้วผู้กระทำจะมีเจตนาที่จะร่วมกระทำความผิด หรือมีเจตนาเพียงที่จะช่วยเหลือหรือให้ความสะดวกก็ไม่ถือว่าเป็นผู้สนับสนุนและต้องถือว่าเป็นตัวการ... แต่การกระทำนั้นเป็นการร่วมกระทำความผิดแต่ยังไม่ถึงขั้นลงมือกระทำความผิด ผู้กระทำจะเป็นตัวการหรือผู้สนับสนุนย่อมขึ้นอยู่กับเจตนาของผู้กระทำ กล่าวคือ ถ้าผู้กระทำมีเจตนาเพียงที่จะให้ความช่วยเหลือหรือให้ความสะดวก ผู้กระทำก็เป็นเพียงผู้สนับสนุน แต่ถ้าผู้กระทำมีเจตนาที่จะร่วมกระทำความผิดโดยการแบ่งงานกันทำ ผู้กระทำก็เป็นตัวการ”⁸

สำหรับข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ จำเลยที่ 2 ได้ร่วมกับจำเลยที่ 1 ที่ 3 ที่ 4 และพวกอีก 2 คน ด้กรอผู้เสียหายอยู่ในที่เกิดเหตุจากนั้นจำเลยที่ 2 วิ่งเข้ามาต๋อยผู้เสียหาย และจำเลยที่ 1 วิ่งกลับไปที่รถจักรยานยนต์ของจำเลยที่ 1 นำเหล็กชุดซาฟท์ที่วางอยู่บนตะแกรงหน้ารถ

⁵ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1 เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 11 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2562), หน้า 107.

⁶ เข็มชัย ชุติวงศ์, “ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิด,” ในเอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายอาญา 1: ภาคทฤษฎีทั่วไป, หน่วยที่ 11, พิมพ์ครั้งที่ 16 (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546), หน้า 451.

⁷ ทวีเกียรติ มินะกะนิษฐ, ประมวลกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 19 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560), หน้า 138-139.

⁸ หยุด แสงอุทัย, เรื่องเดิม, หน้า 112-113.

มาทางบริเวณใต้ราวนมด้านขวาของผู้เสียหาย 1 ครั้ง ได้รับบาดเจ็บโดยในมือจำเลยที่ 2 ถืออาวุธมีดดาบแกว่งมีให้บุคคลอื่นเข้ามาช่วยผู้เสียหายหลังจากนั้นจำเลยทั้งสองก็จับพวกขับรถจักรยานยนต์หลบหนีไปศาลชั้นต้นเห็นว่า จำเลยที่ 2 เป็นตัวการร่วมกับจำเลยคนอื่นๆ กระทำความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น แต่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่า จำเลยที่ 2 เป็นผู้สนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น และศาลฎีกาพิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ ก่อนหน้านี้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีข้อเท็จจริงว่า จำเลยที่ 1 ทำร้ายผู้เสียหาย และจำเลยที่ 2 อยู่ในที่เกิดเหตุและห้ามมิให้บุคคลอื่นเข้ามาช่วยผู้เสียหายเหมือนกันแต่ศาลฎีกาก็พิพากษาว่า จำเลยที่ 2 เป็นตัวการร่วมกับจำเลยที่ 1 คือคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 708/2562 ที่วินิจฉัยว่า “จำเลยที่ 1 ใช้มีดแทงโจทก์ร่วมที่ไหล่ขวา ออกขวามือข้างท้องด้านซ้าย กลางหลังและใต้สะบักซ้าย แต่ละแห่งมีบาดแผลยาวประมาณ 2 เซนติเมตร และที่ข้อศอกซ้ายลึกถึงเส้นเอ็นกับเส้นประสาท และแทงผู้ร้องที่หลังรวม 3 แห่ง ทะลุเข้าช่องปอดมีเลือดลมค้างในช่องปอดซ้ายอันเป็นอวัยวะส่วนสำคัญ ซึ่งชี้ว่าจำเลยที่ 1 มีเจตนาฆ่าโจทก์ร่วมและผู้ร้อง ดังนั้น ขณะที่จำเลยที่ 1 วิ่งตรงเข้าไปใช้มีดแทงทำร้ายโจทก์ร่วมในทันที จำเลยที่ 2 ถือไม้กระบองยืนคุมเชิงอยู่ตรงที่เกิดเหตุและตะโกนห้ามมิให้ใครเข้ามายุ่งเกี่ยว แสดงว่าพร้อมจะให้ความช่วยเหลือได้ทันที พฤติการณ์ดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการร่วมมือร่วมใจและแบ่งหน้าที่กันทำ อันมีลักษณะเป็นตัวการร่วมกับจำเลยที่ 1 ซึ่งบาดแผลที่โจทก์ร่วมและผู้ร้องได้รับ หากไม่ได้รับการรักษาทันท่วงทีอาจทำให้เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ การกระทำของจำเลยที่ 2 จึงเป็นความผิดฐานร่วมกันพยายามฆ่าโจทก์ร่วมและผู้ร้อง”⁹

เหตุที่คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 325/2562 กับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 708/2562 แตกต่างกันเนื่องจากข้อเท็จจริงในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 325/2562 ที่วินิจฉัยว่าจำเลยที่ 2 เป็นผู้สนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่นนั้น เนื่องจากในขณะที่จำเลยที่ 1 วิ่งไปเอาเหล็กชุดซาฟท์ที่ตะแกรงหน้ารถจักรยานยนต์ของจำเลยที่ 1 มาแทงผู้เสียหาย จำเลยที่ 2 ก็ใช้อาวุธมีดแกว่งมีให้บุคคลอื่นเข้าช่วยเหลือผู้เสียหาย การที่จำเลยที่ 1 ตัดสินใจวิ่งกลับไปเอาเหล็กชุดซาฟท์มาแทงผู้เสียหายในฉับพลันทันที จำเลยที่ 2 ไม่ได้รู้ถึงการที่จำเลยที่ 1 วิ่งไปเอาเหล็กชุดซาฟท์มาแทงผู้เสียหายและจำเลยที่ 2 ก็ได้ใช้มีดพกมาฟันผู้เสียหายแสดงให้เห็นว่า จำเลยที่ 2 ไม่มีเจตนาร่วมกับจำเลยที่ 1 ในลักษณะเข้าร่วมทำร้ายผู้เสียหาย ซึ่งไม่สอดคล้องกับการมีเจตนาร่วมกันตามที่ท่านศาสตราจารย์พิเศษเข็มชัย ชุติวงศ์ อธิบายไว้ คือ ทุกคนที่ร่วมกันกระทำต้องรู้ถึงการกระทำของกันและกัน และถือเอาการกระทำของแต่ละคนเป็นการกระทำของตัวเอง แต่สอดคล้องกับการกระทำโดยเหตุเกิดขึ้นปัจจุบันทันที จึงแสดงว่าจำเลยที่ 2 ไม่มีเจตนากระทำความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่นร่วมกับจำเลยที่ 1 ส่วน

⁹ ศาลฎีกา, ระบบสืบค้นคำพิพากษา คำสั่งคำร้องและคำวินิจฉัยศาลฎีกา [Online], available URL: <http://deka.supremecourt.or.th/search>, 2563 (มีนาคม, 22).

ข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 708/2562 เป็นการวินิจฉัยตามหลักการร่วมกันในลักษณะ **พร้อมจะให้ความช่วยเหลือได้ทันทีและการร่วมมือร่วมใจและแบ่งหน้าที่กันทำตามที่ท่าน** ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ ให้ความหมายไว้ กล่าวคือ ขณะที่จำเลยที่ 1 วังตรงเข้าไปใช้มีดแทงทำร้ายโจทก์ร่วมในทันที จำเลยที่ 2 ถือไม้กระบองยื่นคุมเชิงอยู่ตรงที่เกิดเหตุและตะโกนห้ามมิให้ใครเข้ามายุ่งเกี่ยว และไม่มีข้อเท็จจริงใดที่แสดงให้เห็นว่าการจำเลยที่ 1 วังตรงเข้าไปใช้มีดแทงทำร้ายโจทก์ร่วมนั้นเกิดขึ้นในฉับพลันทันทีโดยที่จำเลยที่ 2 ไม่รู้ถึงการกระทำของจำเลยที่ 1

นอกจากนี้ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 325/2562 ศาลฎีกาวินิจฉัยยืนตามศาลอุทธรณ์โดยจำเลยที่ 2 ไม่ต้องรับผิดชอบในข้อหาร่วมกันทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส จากเหตุผลของศาลฎีกาทำให้เห็นได้ว่า จำเลยที่ 1 วังไปเอาเหล็กชุดซาฟท์ที่ตะแกรงหน้ารถจักรยานยนต์ของจำเลยที่ 1 มาแทงผู้เสียหาย และขณะที่จำเลยที่ 1 แทะผู้เสียหาย จำเลยที่ 2 ก็ใช้อาวุธมีดแทงมิให้บุคคลอื่นเข้าช่วยเหลือผู้เสียหายและจำเลยที่ 2 ก็มีได้ใช้มีดพกมาฟันผู้เสียหายต่างกับจำเลยที่ 3 และที่ 4 ที่เข้าไปร่วมชกต่อยผู้เสียหาย ศาลฎีกาจึงยืนตามคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ที่วินิจฉัยว่าจำเลยที่ 2 ไม่มีเจตนาที่จะร่วมกันกระทำความผิดนั้นกับจำเลยที่ 1 ในการข่มขืนทำร้ายผู้เสียหายและการกระทำของจำเลยที่ 2 นั้นในตัวของมันเองไม่เป็นการร่วมกันกระทำความผิดจนถึงขั้นลงมือกระทำความผิดตามหลักที่ท่านศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย อธิบายไว้ เพียงแต่หลบหนีไปด้วยกันเท่านั้น การกระทำของจำเลยที่ 2 จึงเป็นเพียงการช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกในการที่จำเลยที่ 1 ทำร้ายผู้เสียหายเท่านั้นที่คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 325/2562 กับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 708/2562 วินิจฉัยความรับผิดของจำเลยที่ 2 แตกต่างกันไปเพราะมีข้อเท็จจริงแตกต่างกัน

สำหรับกรณีของจำเลยที่ 3 และที่ 4 ในข้อหาร่วมกันพยายามฆ่าผู้อื่นตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 325/2562 นั้น ข้อเท็จจริงปรากฏว่า จำเลยที่ 3 และที่ 4 ทราบว่าจำเลยที่ 1 และที่ 2 พยายามฆ่าผู้อื่นโดยผิดกฎหมาย และหลังจากที่จำเลยที่ 1 แทะผู้เสียหายแล้ว จำเลยที่ 3 และที่ 4 เข้ามาชกต่อยผู้เสียหาย จากนั้นจำเลยทั้งสองก็ไปขโมยจักรยานยนต์หลบหนีไปหลังเกิดเหตุจำเลยที่ 3 และที่ 4 ชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจำเลยที่ 3 และที่ 4 มีเจตนาร่วมกับจำเลยที่ 1 ในการกระทำความผิดแต่ไม่ใช่ข้อหาร่วมกันพยายามฆ่าผู้อื่น ศาลฎีกาวินิจฉัยให้จำเลยที่ 3 และที่ 4 มีความผิดฐานร่วมกันทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้ได้รับอันตรายสาหัส

การที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าจำเลยที่ 3 และที่ 4 มีเจตนาร่วมกับจำเลยที่ 1 ในการกระทำความผิดเป็นการวินิจฉัยโดยใช้หลักการร่วมกันทำในส่วนของการกระทำทั้งหมดที่ร่วมกันเป็นความผิด กล่าวคือ แม้การที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บสาหัสมีได้เกิดจากที่จำเลยที่ 3 และที่ 4 ชกต่อยแต่ก็เป็นผลโดยตรงอันเกิดจากการกระทำของจำเลยที่ 1 จึงทำให้จำเลยที่ 3 และที่ 4 ก็ต้องรับในผลแห่งการกระทำดังกล่าว จำเลยที่ 3 และที่ 4 จึงมีความผิดฐานร่วมกันทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้ได้รับ

อันตรายสาหัส ส่วนเหตุที่การกระทำของจำเลยที่ 3 และที่ 4 ไม่มีความผิดฐานร่วมกันพยายามฆ่าผู้อื่น เนื่องจากขณะที่จำเลยทั้งสองชกต่อยผู้เสียหายนั้น จำเลยที่ 1 ไม่ได้หยิบเหล็กชุดซาฟต์ติดตัวไปตั้งแต่ครั้งแรก แต่จำเลยที่ 1 ตัดสินใจวิ่งกลับไปที่รถจักรยานยนต์ของจำเลยที่ 1 แล้วนำเหล็กชุดซาฟต์ที่วางอยู่บนตะแกรงหน้ารถมาแทงผู้เสียหาย การกระทำของจำเลยที่ 1 เป็นการกระทำตามลำพังและจำเลยที่ 3 และที่ 4 ไม่มีกระทำการอย่างใดอันเป็นการแสดงให้เห็นว่ามีเจตนาร่วมกระทำความผิดหรือช่วยเหลือจำเลยที่ 1 ในการพยายามฆ่าผู้เสียหาย กรณีนี้ไม่ต้องด้วยการร่วมกระทำและการมีเจตนาร่วมกันพยายามฆ่าผู้อื่น แต่เป็นไปตามหลักการกระทำโดยเหตุเกิดขึ้นปัจจุบันทันทีซึ่งการกระทำของจำเลยที่ 1 อยู่ นอกเหนือเจตนาของจำเลยที่ 3 และที่ 4 แต่อย่างไรก็ตามจำเลยที่ 3 และที่ 4 ก็เข้ามาชกต่อยผู้เสียหาย จำเลยที่ 3 และที่ 4 จึงมีการกระทำร่วมกันกับจำเลยที่ 1 ในการทำร้ายผู้เสียหายเมื่อผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บสาหัส แม้จะมีได้เกิดจากที่จำเลยที่ 3 และที่ 4 ชกต่อย แต่ก็ยังเป็นผลโดยตรงอันเกิดจากการกระทำของจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 3 และที่ 4 ก็ต้องรับในผลแห่งการกระทำความผิดจำเลยที่ 3 และที่ 4 จึงมีความผิดฐานร่วมกันทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัสตามหลักการร่วมกันทำในส่วนของการกระทำทั้งหมดที่รวมกันเป็นความผิด

นอกจากนี้คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6011/2560 ซึ่งมีข้อเท็จจริงคล้ายกัน คือ จำเลยกับพวกมีเจตนาที่จะทำร้ายร่างกายผู้เสียหายมาตั้งแต่ต้นแล้วพวกของจำเลยมีมีดดาบติดตัวไปด้วยจำเลยจึงชกผู้เสียหาย ส่วนพวกของจำเลยได้ใช้มีดดาบฟันผู้เสียหายแต่ผู้เสียหายไม่ถึงแก่ความตาย ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า จำเลยเป็นตำรวจร่วมกันกระทำความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น เนื่องจากการที่พวกของจำเลยใช้มีดดาบฟันผู้เสียหายในเวลาต่อเนื่องใกล้ชิดกับหลังจากที่จำเลยชกผู้เสียหายมิใช่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นฉับพลันทันทีทันใด ซึ่งขณะนั้นจำเลยก็อยู่ในบริเวณใกล้เคียงในลักษณะที่พร้อมจะช่วยเหลือพวกของจำเลยได้ทันทีหากมีเหตุให้ต้องช่วยเหลือ แม้จำเลยมิใช่เป็นผู้ใช้มีดดาบฟันผู้เสียหาย แต่พฤติการณ์เช่นว่านี้แสดงว่าจำเลยมีความประสงค์ต่อความตายของผู้เสียหายด้วย ถือได้ว่าจำเลยเป็นตำรวจร่วมกันกระทำความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น¹⁰ การที่คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 325/2562 กับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6011/2560 แตกต่างกันเป็นเพราะการกระทำโดยเหตุเกิดขึ้นปัจจุบันทันทีกล่าวคือ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 325/2562 การกระทำของจำเลยที่ 1 อยู่ นอกเหนือเจตนาของจำเลยที่ 3 และที่ 4 ศาลฎีกาจึงวินิจฉัยว่าจำเลยที่ 3 และที่ 4 ไม่มีเจตนาร่วมกับจำเลยที่ 1 ในการกระทำความผิดฐานร่วมกันพยายามฆ่าผู้อื่น ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6011/2560 นั้น การกระทำของพวกของจำเลยมิใช่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นฉับพลันทันทีทันใดจำเลยคาดหมายได้ว่าพวกของจำเลยอาจใช้มีดดาบฟันทำร้ายร่างกายผู้เสียหายได้ การกระทำของพวกของ

¹⁰ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์, เรื่องเดิม, หน้า 123.

จำเลยจึงอยู่ในความคาดหมายของจำเลย ศาลฎีกาจึงวินิจฉัยให้จำเลยเป็นตัวการร่วมกันกระทำความผิดฐานพยายามฆ่าผู้อื่น

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 325/2562, 708/2562 และ 6011/2560 พบว่า ในกรณีที่มีบุคคลหลายคนกระทำความผิดด้วยกันความรับผิดชอบจะเหมือนกันหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าการกระทำของผู้กระทำความผิดต้องด้วยหลักกฎหมายใดในเรื่องผู้กระทำความผิดหลายคน ในการเป็นตัวการร่วมกันก็ต้องพิจารณาถึงการร่วมกระทำความผิดด้วยกัน และการมีเจตนาที่จะร่วมกัน รวมถึงพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นปัจจุบันทันที ซึ่งอาจแสดงว่าไม่ได้เจตนาจะเข้าร่วมกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 ส่วนการเป็นผู้สนับสนุนต้องพิจารณาถึงการช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกในการที่ผู้อื่นกระทำความผิดก่อนหรือขณะกระทำความผิด ส่วนผู้กระทำความผิดจะรู้หรือมิได้รู้ถึงการช่วยเหลือ หรือให้ความสะดวกนั้นก็ไม่ได้ และการสนับสนุนต้องมีเจตนาที่จะช่วยหรือให้ความสะดวกแก่ผู้กระทำความผิดนั้นด้วยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86 และการกระทำของผู้สนับสนุนในตัวของมันเองต้องไม่ถึงขนาดเป็นการลงมือกระทำความผิดเสียเองด้วย มิฉะนั้นจะกลายเป็นตัวการร่วมกันกระทำความผิด

บรรณานุกรม

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1 เล่ม 2. พิมพ์ครั้งที่ 11 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิง จำกัด, 2562.
- เข็มชัย ชุติวงศ์. “ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิด.” ในเอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายอาญา 1: ภาคบทบัญญัติทั่วไป. หน่วยที่ 11. พิมพ์ครั้งที่ 16. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมมาธิราช, 2546.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. ประมวลกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 19. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2560.
- เนติบัณฑิตยสภา. คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2562 ตอนที่ 1. บรรณาธิการโดยนายสมชัย ธีระอาตุมากร และผู้ช่วยบรรณาธิการโดยนายประเสริฐ เสียงสุทธีวงศ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2562.
- ศาลฎีกา. ระบบสืบค้นคำพิพากษา คำสั่งคำร้องและคำวินิจฉัยศาลฎีกา [Online]. Available URL: <http://deka.supremecourt.or.th/search>, 2563 (มีนาคม, 22).
- หยุด แสงอุทัย. ประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1. บรรณาธิการโดยทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

